

OBNOVA PAMÁTEK 2010

Současná tvorba v historickém prostředí

Ve dnech 23.–24. března 2010 se v Praze v Masarykově koleji konal pod záštitou a ve spolupráci NPÚ-ústředního pracoviště, Fakulty architektury ČVUT v Praze a Českého národního komitétu ICOMOS 10. jubilejní ročník konference na téma *Obnova památek 2010 – současná tvorba v historickém prostředí*, doprovázený již tradičně výstavou a odbornými exkurzemi. Program konference byl zaměřen na problematiku novostaveb v historických částech městských sídel a určen všem, kteří se ve své praxi setkávají s integrací moderní architektury do původní zástavby, tedy pro architektky, techniky, historiky, památkáře, pracovníky veřejné správy, představitele firem aj.

První den konference byl věnován přednáškám a diskusi. Na úvod, po zahájení Ing. Petrem Dolejšem z pořadatelské firmy STUDIO AXIS, spol. s r. o. – Centrum vzdělávání ve stavebnictví, pozdravila účastníky konference Ing. arch. Naděžda Goryczková, generální ředitelka NPÚ. Úvodem zmínila, že jedním z cílů konference by měla být snaha o prohloubení vzájemného dialogu mezi architektky a památkáři v prostředí současné tvorby *vstupující* do historického prostředí našich sídel. Nastínila otázku, zda v současné době přistupujeme k obnově kulturního dědictví správně, zdůraznila potřebu kvalitní a kontextuální soudobé architektury, profesionalitu a pochopení na obou stranách, jak na straně architektů, tak i na straně památkářů. Dále ve svém příspěvku paní generální ředitelka podtrhla výjimečné postavení našich sídel z hlediska plošné ochrany památkově chráněných sídel Evropy a opětovně kladla důraz na kvalitní tvorbu, která by měla vést k jejich oživení. Závěrem vyslovila naději vzájemného dialogu, ke kterému může téma této konference přispět.

V rámci úvodního dopoledního bloku vystoupil Prof. PhDr. Rostislav Švácha, CSc. z Ústavu dějin umění AV ČR a představil *Cenu Klubu Za starou Prahu za novou stavbu v historickém prostředí*. Zdůraznil, že ocenění může získat jen novostavba hodnocená jako úspěšná, tj. kvalitní architektura, ale i zvládnutý urbanismus. Průměrná stavba, degradující své okolí či parazitující na něm, nemůže v hodnocení uspět kladně. Naopak úspěšnou se stává stavba pro své okolí přínosná, která je pozvedne na vyšší architektonickou a urbanistickou úroveň. Vysvětlil, že cílem udělování ceny je i snaha podnítit debaty mezi architektky a památkáři. Rekapitulací všech ročníků své vystoupení zakončil.¹

Prof. Ing. arch. Matuš Dulla, DrSc. z Fakulty architektury ČVUT Praha se zaměřil na *Priepasť medzi kreativitou a konzervatizmom*, mezi architektem a památkářem, kdy první tvoří s tím, že památkáře ke své tvorbě nepotřebuje, druhý chrání historické hodnoty a diktuje podmínky. Navázal na generální ředitelku NPÚ a rovněž zdůraznil nutnost památkáře orientovat se v soudobé architektuře, neboť ztráta kontaktu se soudobým uměním zákonitě musí vést k prohloubení propasti nepochopení mezi architektky a památkáři. Definování společných hodnot vidí jako jednu z cest k zásadnímu zlepšení řešení problémů, odstranění antagonismu a současné propasti mezi oběma stranami.

PhDr. Petr Kroupa, ředitel NPÚ, územního odborného pracoviště v Brně, uzavřel první dopolední blok velmi zajímavou filozofickou úvahou na téma *Historické prostředí – utopie nebo realita?*, bohatě doplněnou příklady proměn historického prostředí z celého světa.

Druhý blok přednášek zahájila Ing. arch. Věra Kučová, odborná náměstkyně generální ředitelky NPÚ zajímavým pojednáním na téma *Soudobá tvorba v prostředí památkově chráněných území jako mezinárodně aktuální téma*. Zúročila aktuální zkušenosti z pohledu pracovníka památkové péče s reflexí obdobných diskusí v území památkových rezervací a památkových zón v České republice, zejména však v prostředí památek zapsaných na Seznam světového dědictví UNESCO v ČR i ve světě. Stejně jako její předřečníci důrazně poukázala na nezbytnost partnerství architektů a památkářů, které by nemělo směřovat ke konfrontaci obou profesí, ale naopak ke vzájemnému dialogu ve snaze docílit harmonický obraz historické urbánní krajiny, neboť diskuse v současnosti je zejména o tom, *kde a jak stavět*, tj. v jakých objemech, výškách, a o celkovém pojetí novostaveb situovaných do historického prostředí, bez ohledu na statut památkové ochrany. Na příkladech (Vídeň, Štýrský Hradec, Londýn a Petrohrad) doložila, že otázku pojetí novostaveb

¹ V posledním – VI. kole byla Cena udělena za novostavbu Národní technické knihovny – Ing. arch. Jan Karolíněk, Ing. arch. Petra Kozáková, Ing. arch. Stanislav Kotrčka, spolupráce Ing. arch. Ivan Vavřík.

Obr. 1. Praha 6-Dejvice. Národní technická knihovna získala Cenu Klubu Za starou Prahu za novou stavbu v historickém prostředí (foto P. Červinka).

(hmotově naddimenzovaných, navrhovaných do atraktivních center měst) řeší velká část našeho kontinentu. Za zmínku stojí, že stejnou otázkou se zabývají i státy mimoevropské. Na příkladu Prahy poukázala např. na necitlivě přestavěné území Jiřských kasáren na náměstí Republiky a na prakticky zcela zničené území smíchovských bloků s výrobními halami bývalé továrny Tatra na Smíchově, které při větší dobré vůli investorů a důvtipu projektantů mělo šanci stát se vzorovou konverzí industriálního dědictví s dílčími soudobými dostavbami. Závěrem kladla důraz na podporu veřejnosti a tzv. *mediační funkce architektů*, zejména vysvětlující a zprostředkující *funkci osvětovou*, která byla u nás v poslední době zcela potlačena postupně redukovánými funkcemi městských architektů. Vystoupení ukončila citátem profesora Kibice, kterým zakončil svůj rekapitulační článek o vývoji památkové ochrany historických sídel u příležitosti 50. roku od přijetí našeho prvního zákona o kulturních památkách: „Historické město se porovnává s knihou – je možné k ní přidávat nové kapitoly, ale nelze vytrhávat předchozí stránky.“

Na příkladu nerealizovaného projektu architekta Josefa Gočára – Malostranské pobřežní komunikace, Doc. PhDr. Jiří Kotlík, CSc., rektor Akademie výtvarných umění v Praze, poukázal ve svém příspěvku *Novostavby v historickém jádru Prahy – možné přístupy a jejich letmá bilance* na poměrně razantní řešení, které navrhl velký architekt své doby ve snaze odlehčit již tehdy dopravně velmi zatížené Karmelitské ulici na Malé Straně. V souvislosti se zmíněným projektem je třeba ještě uvést, že vedle nové komunikace Josef Gočár plánoval např. i nové domy na Čertovce, avšak ve stejných hmotách a objemech, neboť jeho kontextuální pohled urbanisty, stejně tak jako obrovská víra v moderní architekturu, se prolíná celou jeho tvorbou. V druhé části svého příspěvku se pan rektor zaměřil na tvorbu po celospolečenských změnách v roce 1989. S nastartováním určitého posunu v rozvoji našich sídel se zákonitě změnila i jejich identita, ale zejména pravidla realizací jednotlivých staveb. Praha, stejně jako i řada dalších měst v této historické době, nebyla *připravená* na velký nápor developerů a dalších investorů, *nezabránila* tak vstupu velkých komerčních center do vlastního centra města, neobhájila poslední volné parcely v centru města pro rozvoj městských funkcí včetně služeb atd. Řada staveb vznikla zejména z potřeby investora utratit peníze, naopak potřeby města nebyly dostatečně hájeny. Dále konstatoval, že většina těchto nových staveb je zcela monofunkčních, velkých naddimenzovaných objemů (a to v mnohých případech jejich stavební programy byly redukovány), jedná se o stavby vyvolávající velké zatížení místa, zvýšení dopravy apod. Kde se stala chyba? Ve špatném zadání, ve výběru místa? Příamá úměra je na místě, špatné zadání rovná se špatná stavba. Praha všechny tyto stavby *přežije*, neboť má silný potenciál. Tyto stavby však budou pro další generace reprezentovat promarněné šance a stanou se *pomníkem nevyužitých příležitostí*. Mezi odsouzeníhodnými stavbami zmínil např. palác Darex na Václavském náměstí, z něhož zůstala zachována jen fasáda. Celý objekt byl prostě *vykuchán* a brutálně doplněn novostavbou. Tlak na plochy historického jádra města Prahy ze strany developerů i nadále trvá. Možné řešení rozumného rozvoje města, zdůraznil pan profesor závěrem, je v účinné ochraně území, v profesionální komunikaci a již několikrát zmíněném dialogu mezi architektem a památkářem.

Druhý dopolední blok byl ukončen přednáškou Prof. Ing. arch. Ladislava Lábuse z Fakulty architektury ČVUT Praha, který v úvodu připomenul vývoj postojů a radikální změny hodnot zastávajících architektury i památkáři v posledních 40 letech. Úvodním tématem příspěvku byly realizace několika významných staveb vrcholné etapy pozdní modernistické architektury, např. Federální shromáždění ČSSR (1972, K. Prager, J. Albert, J. Kadeřábek), Budova tranzitního plynovodu (1976, V. Aulický, J. Eisenreich, I. Loos, J. Malátek), obchodní domy Prior – Kotva, Máj (1975, J. Eisler, M. Masák, M. Rajnyš) a hotel Intercontinental (1974, K. Filsak, K. Bubeníček, J. Švec). V souvislosti s obnovou obchodního domu MY (dříve Máj) poukázal na dnes již nefunkční optické propojení prostoru eskalátorů s okolím, které bylo při poslední obnově objektu z větší části zrušeno, díky čemuž stavba *ztratila to své nejcennější*. Z druhé poloviny sedmdesátých let připomenul dva naprosto protikladné přístupy a tendence tvorby, tj. dům Družba (1975, M. Vašek, V. Klimeš, V. Růžička) a první postmoderní architekturu v ulici Na Můstku (1981, J. Šrámek, A. Šrámková), známou jako Dům ČKD na Můstku, který byl ve své době památkáři zatracován a nepochopen. Za ukázkové příklady brutalismu a necitlivého vstupu stavby do historického prostředí zmínil obchodní domy v městských památkových rezervacích v Jihlavě a ve Znojmě a zároveň připomenul, že v době vzniku těchto staveb se nové stavby stavěly často na místě demolice historické zástavby, v bezprostřední blízkosti historického jádra, mnohde i v jádru samotném. Tehdejší arogantní vztah k veřejnému prostoru i velkorysost architektů a orgánů památkové péče, útvarů hlavních architektů či stavebních úřadů je dnes velmi obtížné hodnotit. Patřily k své době. Řada velkoplošných demolice původní historické struktury, např. připravovaná asanace Petrské čtvrti, Albertova a dalších, nebyla naštěstí v Praze na rozdíl od jiných měst (např. Mladá Boleslav, Benešov) realizována, a Praha tak zůstala ušetřena razantních zásahů. Přes veškeré negativní počiny po roce 1989, kdy nastala výrazná změna podmínek tvorby i v historických centrech, pan profesor konstatoval, že v posledních dvaceti letech se velmi výrazně zvedla úroveň přípravy i realizace staveb a kvalita architektury. Závěrem se věnoval vlastním projektům realizovaným v historickém prostředí, např. studii rekonstrukce nádraží Těšnov (1981, L. Lábus, A. Šrámková), studii rekonstrukce budovy SIA na hotel (1981, L. Lábus, A. Šrámková), soutěžní návrh na dostavbu Staroměstské radnice (V. Krátká, L. Lábus, J. Pleskot, A. Šrámková). Z tvorby vlastního ateliéru představil Dům pečovatelské služby – Vyšehrad v Českém Krumlově (1994–1997, L. Dvořáková, Z. Heřman, L. Lábus), rekonstrukci paláce Langhans (1996–2002, P. Burešová, L. Dvořáková, Z. Heřman, L. Lábus, D. Mareš) a zejména hotel Karlov v centru Benešova (2004–2009, L. Lábus, J. Poláček, V. Škarda).

Odpolední blok, z větší části naplněný příspěvky konkrétních realizací, zahájil Doc. PhDr. Josef Štulc, prezident české sekce ICOMOS, referátem na téma *Ochrana historických měst na rozcestí. K mezinárodní diskusi o historické městské krajině a nové toleranci vůči změnám*. Účastníky konference seznámil s obsahem diskuse, probíhající více než šest let na půdě Mezinárodní rady památek a sídel ICOMOS, na téma ochrany a rozvoje památkově hodnotných města a sídel zapsaných na Seznamu světového dědictví, zejména vztahu mezi jejich ochranou a novou výstavbou. Tlumočil i jeden z názorů, právo vstoupit dobovými prostředky do těch nejcennějších částí, výběrově chráněných historických měst za předpokladu, že tyto intervence budou pro tato území přínosná a přinesou s sebou určitý bonus kvalitní architektonické tvorby. Se stávajícími hodnotami by tak nová architektura měla vytvořit nové, harmonické a též kvalitativně vyšší celky. Skutečnost je však taková, že o tom, zda vstupy přinesou novou kvalitu, nerozhodují ani dnes ani v nedávné minulosti vlastní tvůrci, architekti a jejich představy či talent. Zde rozhodují investoři. Z těchto důvodů se tento názor na intervenci jeví jako velmi nereálný až nebezpečný. Památkově chráněná území nelze konzervovat, nutná je však přísná regulace, která ubrání chráněné struktury od vstupu netransformovatelných struktur, dnes tolik módních a prosazovaných výškových staveb. Mezi takové intervenční stavby můžeme zařadit i stavby typu Palladia či připravovanou přestavbu vnitrobloku vedle Václavského náměstí.

Za velmi zajímavý příspěvek lze označit vystoupení Mgr. Martina Strakoše z NPÚ, územního odborného pracoviště v Ostravě na téma *Ostravská historická centra: jejich vývoj a nová architektura*. Posluchači se blíže seznámili s urbanistickým vývojem Ostravy, mladého industriálního města, na jehož území se dnes nacházejí čtyři městské památkové zóny – Moravská Ostrava, Přívoz, Poruba a Vítkovice. Nové stavební záměry se začínají objevovat v těchto územích ve větší míře až po roce 2000. I zde se odborná složka památkové péče snaží hájit zájmy městského prostředí, zejména odpovídající funkční využití, přiměřené měřítko a objemy staveb, klade důraz na materiál, stavební detaily atd. Vedle jednotlivých staveb bylo poučné se seznámit i s urbanistickým

Obr. 2. Praha 1-Nové Město. Území Jiřských kasáren na nám. Republiky jako příklad nevhodně zakomponované novostavby v historickém centru města (foto P. Červinka).

řešením památkové zóny Přívoz a zvláště s jejím centrem, vystaveným podle regulačního plánu významného urbanisty Camilla Sitteho a pozdějšími návrhy jeho úprav. Z příkladů nové architektury, uplatňující se v rámci původní Sitteho regulace, byla představena postmoderní přístavba depozitáře k objektu bývalé přívozské radnice, nyní sídla Archivu města Ostravy, a za Sitteho radnicí skrytá přístavba Hasičského muzea z let 2003–2005, navazující na hasičskou zbrojnici z roku 1905. Obě realizace budí poněkud rozpaky nad konečným výsledkem. Naopak zcela jednoznačně za velmi zdařilé lze považovat propojení industriální památky a nové architektury na příkladu záměru konverze plynojemu v prostoru národní kulturní památky v dolní oblasti Vítkovic na konferenční centrum. Při využití potenciálu industriální památky se autorům podařilo najít takové řešení, které tuto kulturní památku pozvedne a novodobá *intervence* ji svým způsobem obohatí. Přístup autorů je v tomto případě ze strany odborné organizace památkové péče hodnocen velmi pozitivně, je příkladným výsledkem vzájemné diskuse a spolupráce mezi architektem a památkářem.

Ryze praktické příklady na téma *Současné projekty a realizace v městské památkové rezervaci Brno* si připravila dvojice brněnských pracovníků NPÚ – Ing. arch. Karel Doležal a Ing. arch. Roman Čerbák. Představeny byly zejména plánované záměry, např. Parkovací dům, Panenská ul. (Architekti Hruša & spol. Ateliér Brno, s. r. o.) nebo úprava náměstí Zelný trh (RAW). Dle autora příspěvku realizace těchto staveb nezhorší poměry daného místa v MPR, pokud jsou tím myšleny hodnoty daného místa. Připustil však, že některé z těchto projektů jsou diskutabilní, neboť počítají s budováním několikapodlažních podzemních garáží v území MPR a dostávají se do rozporu minimálně se zájmy archeologické památkové péče.

Poslední odpolední blok zahájil přednáškou *Tři plánované novostavby na území městské památkové rezervace Olomouc* Mgr. František Chupík, náměstek ředitele pro výkon památkové péče NPÚ, územního odborného pracoviště v Olomouci. Na prvním případě ilustroval obnovu OD Prior, postaveného s prodejní plochou o rozloze téměř pěti a půl tisíc metrů čtverečních v letech 1972–1982 na místě zbořených třech domů a bývalého obchodního domu ASO. Současný vlastník předložil studii návrhu úprav a obnovy OD, vycházející z potřeby provozních změn interiéru a nového řešení exteriéru. Kromě jiného, v případě zachování ahistorického loubí, NPÚ, ú. o. p. v Olomouci zastával názor, že stavba by se měla vrátit do stavební a půdorysné čáry původních (zdemolovaných objektů) a tzv. *dosednout* a loubí pojmout. Stávající ustupující parter se tímto řešením stane součástí OD, čímž se navýší podlažní plocha objektu. O tom, zda toto řešení vedoucí k odstranění loubí, které dnešní stavbu odlehčuje, území památkové rezervace obohatí, můžeme jistě polemizovat. Výstavba nové budovy pro účely Středoevropského fóra Olomouc (dále SEFO) – projekt Muzea umění Olomouc – je další z velmi sledovaných současných záměrů v území rezervace. Studie objektu, který má vedle plánované obnovy stávající budovy vyplnit dlouhodobě nezastavěnou proluku po pěti domech demolovaných v roce 1966 v Denisově ulici, byla bez architektonické soutěže svěřena architektům Janu Šépkovi a Michalu Sborowitzovi. Výsledkem je ná-

vrh srostlice pěti nestejných modulů, členěných dle historické parcelace. Jeden z modulů je ustoupen do hloubky parcely v místě nástupního prostoru do nové budovy, s umístěním plastiky Aleše Veselého Kaddish. Tento návrh vyvolává otázku, zda předložené řešení narušuje historický urbanismus a jemu odpovídající skladbu, neboť nebyla dodržena regulačním plánem stanovená uliční a stavební čára (nástupní prostor) a podíl zastavěné a nezastavěné plochy (dvorní nezastavěné plochy byly původně větší), nebo naopak zda toto řešení vnáší do místa novou kvalitu, jež očekává určitou míru velkorysosti, aby mohla být realizována. Poslední příklad se týkal zástavby proluky naproti novobarošské Sarkandovy kaple v Univerzitní ulici, v urbanisticky a architektonicky exponovaném místě historického jádra, v území s drobnou historickou zástavbou a významnými památkovými objekty, která užitím materiálu, obvyklým členěním fasády a okenních otvorů, přiměřeným tvarem střechy a zachováním historické parcely navazuje na své bezprostřední okolí.

V závěrečných příspěvcích Ing. arch. Petra Hájka, HŠH Architekti, Praha a Ing. arch. Martina Kusého, Architekti BKPŠ, spol. s r. o, Bratislava, byly prezentovány realizace obou projekčních firem. Firma HŠH Architekti představila řadu realizovaných návrhů, při nichž použili architekti jako metodu navrhování architektury *inspiraci*. U návrhu úprav Horního náměstí v Olomouci byl např. inspirací koberec, u řešení Jiřského náměstí na Pražském Hradě záplatovaný kabát, u návrhu obnovy a dostavby Jezuitské koleje v Jičíně hroznýš, který pozřel slona apod. V druhém případě byly prezentovány příklady autorských realizovaných staveb, např. Národní banka Slovenska, Hotel Falckensteiner, Slovenská národní galerie. Zároveň architekt Kusý konstatoval, že při vstupu do památkově chráněného území je třeba mít na zřeteli, že toto prostředí je chráněné právě proto, že představuje výrazný počín tvorby své doby. Z toho jasně vyplývá, že stejný přínos hodnoty by měla vnést do památkově chráněného území i tvorba současná. Vstupem soudobé tvorby do historického území vzniká nová tradice, navazující na tradici původní, se kterou vytváří kulturní identitu, charakter a atmosféru sídla.

Druhý den konference byl již tradičně věnován odborným exkurzím. Účastníci se tak mohli seznámit s *Novou oranžérií v Královské zahradě na Hradčanech* (podle návrhu architektky Evy Jiřičné), s rekonstrukcí a konverzí bývalého holešovického Akciového parního mlýna (Stavba roku 2009) *Classic 7 Business Park na Praze 7*, s objektem *Národní technické knihovny v Praze 6* (zvláštní cena poroty soutěže Best of Realty). Jednou z možných exkurzí byla i procházka historickým centrem Prahy na trase *Nová scéna Národního divadla – Albatros – Máj – Zlatý kříž – Myslbek – Nová budova Národního muzea*.

Závěrem se domnívám, že jednotlivé příspěvky, které zazněly v průběhu konání konference i v rámci diskusí, byly velmi podnětné a jistě přispějí k prohloubení vzájemného dialogu obou stran. Velmi doporučuji se seznámit s jednotlivými příspěvky, uvedenými ve Sborníku příspěvků k 10. ročníku konference *Obnova památek 2010*, STUDIO AXIS, spol. s r. o., 03/2010, Praha, podrobněji.

Ing. arch. Alena Krusová, CSc.

PAMÁTKOVÉ AKTUALITY

Nově vyhlášené národní kulturní památky na území hl. m. Prahy v roce 2010

Podle vládního nařízení č. 50/2010 z 8. února 2010 s účinností od 1. července 2010 byly na území hlavního města Prahy vyhlášeny tři nové národní kulturní památky.

Dům U Černé Matky Boží – Praha 1-Staré Město, čp. 569/I, Celetná 34, Ovocný trh 19

Projekt novostavby domu U Černé Matky Boží architekta Josefa Gočára patří ke stěžejním dílům české architektury 1. čtvrtiny 20. století. Obchodní dům Františka Josefa Herbsta vznikl v roce 1912 na místě dvou empírových domů na pohledově exponovaném místě v historickém jádru města Prahy na křižovatce Celetné a Ovocného trhu. Díky tomu byla stavba podrobně sledována Klubem Za starou Prahu a rovněž i širší odbornou veřejností. Gočárova kubistická architektura představuje jednu z prvních realizací architektonického kubismu, který je jedním ze specifíků novodobé

Dům U Černé Matky Boží, čp. 569/I, Praha 1-Staré Město. Detail schodišťového zábradlí (foto P. Havlík, 2009).

Dům U Černé Matky Boží, čp. 569/I, Praha 1-Staré Město. Celkový pohled z Celetné ulice (foto P. Havlík, 2009).

české výtvarné kultury v celoevropském kontextu. Dům prošel v roce 1994 celkovou obnovou a rehabilitací, při němž došlo k obnově vnitřních dispozic a rekonstrukci kavárny s kubistickým vybavením. Současné využití pro potřeby Českého muzea výtvarného umění a zpřístupnění expozice českého kubismu znamená pro objekt náležité kulturní zhodnocení. Dům U Černé Matky Boží byl od 22. 12. 1964 nemovitou kulturní památkou, nařízením vlády ze dne 8. 2. 2010 se stal národní kulturní památkou.

Kostel Nejsvětějšího Srdce Páně – Praha 3-Vinohrady, nám. Jiřího z Poděbrad

Jedna z nejvýznamnějších sakrálních staveb 20. století v České republice byla navržena vynikajícím slovinským architektem Josipem Plečnikem. Projekt, zpracovaný včetně všech umělecko-řemeslných prvků a mobiliárního vybavení, vychází z antické a starokřesťanské architektury. V letech 1928–1932 byla realizována stavba z glazovaných cihel v kombinaci s kvádríky z umělé žuly a z omítaných ploch. V interiéru je zachován veškerý mobiliář navržený Plečnikem do jeho definitivního odchodu z Prahy v roce 1934. Boční oltáře a další předměty navrhoval, vždy po konzultacích, Plečnikův žák a spolupracovník Otto Rothmayer. Stavba sestává ze tří částí – z lodě bez presbytáře, neobvykle široké věže a ze zázemí se sakristií. Působivým prostorem je krypta v suterénu kostela, jejíž stěny i strop tvoří jednodílná půlkruhová valená klenba z neomítaných cihel. Do čelní stěny jsou vloženy kameny z nejstarších sakrálních staveb na Pražském hradě, získané z výkopu

Kostel Nejsvětějšího Srdce Páně, Praha 3-Vinohrady (foto P. Havlík, 2007).

na třetím hradním nádvoří, čímž Plečnik obě místa ideově propojil. Silný spirituální účinek má i drobná oratoř za hlavním oltářem, v Plečnikově díle zcela ojedinělá. Kostel je zapsanou nemovitou kulturní památkou od r. 1964, nařízením vlády ze dne 8. 2. 2010 se stal národní kulturní památkou.

Praha 3-Vinohrady, kostel Nejsvětějšího Srdce Páně. Pohled k hlavnímu oltáři (foto Přemysl Havlík, duben 2007, NPÚ HMP).

Čistírna odpadních vod kanalizační, včetně technologického zařízení – Praha 6-Bubeneč, čp. 199, Papírenská 6

Areál staré kanalizační čistírky, zahrnující provozní budovu a celou soustavu dalších navazujících technologických zařízení, vznikl jako ústřední část velkorysého a ve své době ojedinělého projektu nové pražské kanalizace z let 1893–1907 od Williama Heerleina Lindleye. Stavitelem čistírky byl významný pražský stavitel Quido Bělský, stavba probíhala v letech 1901–1907. Areál sloužil

svému účelu až do roku 1962, od r. 1998 v něm sídlí Ekotechnické muzeum (obr. 3). Svou neobyčejně vysokou architektonickou úrovní a kulturou provedení stavby včetně jejich provozních částí, stejně tak technologickou skladbou s intaktně dochovaným původním strojovým vybavením, představuje unikátní celek nejen v rámci Českých zemí, ale i v evropském kontextu. Areál byl prohlášen za kulturní památku rozhodnutím Ministerstva kultury ze dne 26. 4. 1991, nařízením vlády ze dne 8. 2. 2010 se stal národní kulturní památkou.

Čistírna odpadních vod, čp. 199, Praha 6-Bubeneč, celkový pohled (foto H. Mlinářík, 2009).

Přemysl Havlík

VZPOMÍNKA NA VÁCLAVA HUMLA

V letošním roce by se dožil 70 let Václav Huml, archeolog, který s výjimkou několikaletého raného působení v tábořském muzeu spojil prakticky celou svou profesní dráhu s Muzeem hlavního města Prahy. Narodil se 17. února 1940 v Praze a předčasně odešel 6. prosince 1998.

Poprvé jsem se s ním setkal na výzkumu v Sezimově Ústí. V 60. a 70. letech minulého století sloužil tento výzkum jako jakési testovací a posléze školicí středisko pro zájemce o historickou archeologii, která v té době, především pod vedením Miroslava Richtera a Zdeňka Smetánky, dělala své první institucionalizované krůčky. V tehdejší dělném prostředí tzv. Padous nehrála příliš velkou roli skutečnost, že Václav byl již „hotovým“ archeologem (podobně jako J. Justová nebo L. Špaček) z nedalekého tábořského muzea, zatímco řada nás o trochu mladších sem přicházela jako středoškolská a později vysokoškolská studenta (M. Drda, J. Klápště, J. Richterová, M. Šírová, M. Tryml, O. Uhlíková). Tábořsko bylo v té době předmětem zájmu a jakéhosi osahávání základní problematiky archeologie středověku nejen pokud se týče městské problematiky, ale i otázek souvisejících s venkovským prostředím, zkoumaným především v řadě tamních zaniklých středověkých vesnic. Na těchto činnostech se Václav Huml od počátku významně podílel. Jestliže M. Richtera a Z. Smetánku považujeme za zakladatele oboru historická archeologie, patřil Václav mezi jejich první žáky.

Takto získané zkušenosti mohl rozvinout na svém životním pracovišti v Praze. Venkovskému prostředí, reprezentovanému rozsáhlým zázemím historické Prahy, věnoval roky zkoumání především v Čimicích, kde sledoval nejen dlouhou genezi zdejšího osídlení, ale i detailně řešil otázky vývoje předmětu svého prvotního badatelského zájmu, středověkého panského sídla. Na území velké Prahy se jím zabýval i v jejích dalších částech (Chodov, Vysočany). V historickém jádru se zapsal do povědomí odborné i laické veřejnosti výzkumy románské sakrální architektury v zásadních lokalitách (sv. Kliment, sv. Michal, sv. Haštal), které se v současnosti nebo v nedávné minulosti dostaly znovu do popředí odborného i laického zájmu. Dokladem je i toto číslo Staleté Prahy, kde je problematice gotického vývoje kostela sv. Michala na Starém Městě pražském věnována značná pozornost včetně Václavových dosud nepublikovaných prací.

Ve stejné instituci jsme se sešli v letech 1978–1984. Nejprve na dnes již trochu legendární Hanspaulce, později v tehdy zcela nově rekonstruované budově v Kožné ulici – v tzv. Kischově domě nebo (podle jednoho z nejkrásnějších pražských renesančních domovních portálů) U Dvou zlatých medvědů. Václavovo zaujetí pro náš obor jsem měl tehdy možnost poznat opravdu zblízka a jako řada dalších spolupracovníků jsem brzy přišel na to, že je prakticky nepolevující v jakékoliv situaci. I když byl podnět k letmému kontaktu či déletrvajícimu posezení vzdálen pracovní problematice, Václav jej téměř bez výjimky dokázal okamžitě převést v odbornou debatu. A jedině opravdu silná osobnost dokázala odbornou debatu ve Václavově přítomnosti odvést k volnému tématu. Jako výjimečný příklad se mi vybavuje „lehce zasněžená“ komise na výzkumu v Čimicích, kterou dnes již nedovedu časově přesně zařadit, a tamní nezapomenutelný sólový part Rudolfa Turka. Ten se ostatně na Václavových komisích vyskytoval skoro vždycky. Ale to už se dostáváme skoro do archeologických mýtických příběhů. Na Václava budeme prostě vždycky vzpomínat jako na člověka, který svou práci opravdu žil. Bohužel příliš, příliš krátce. Ostatně vzpomínka na další předčasná úmrtí dlouholetých pracovníků archeologického oddělení Muzea hlavního města Prahy (N. Mašek, M. Fridrichová, J. Kovářík, M. Kysilová) nahánějí ještě dnes tak trochu husí kůži.

Relativita rychlosti ubíhání času se projevuje i v tom, že ta chvílka, kdy Václav není s námi, dosáhne letos dvanácti let. Ale není pravda, že s námi není. Jakmile zazní v odborných kruzích jména kostelů sv. Michala, sv. Haštala, sv. Klimenta nebo sv. Šimona a Judy, jakmile se dotkneme historických Čimic nebo Chodova (a to vybírám víceméně namátkou), je Václav Huml spolehlivě přítomen.

Zdeněk Dragoun

Bibliografie PhDr. Václava Humla byla uveřejněna v periodiku Archeologické rozhledy 51, 1999, 198–204 péčí Mgr. Milady Drašnarové. Není však kompletní, a proto na tomto místě uvádíme její dodatek.

- HUML 1979 — Václav HUML: Archeologické poznámky k dějinám Koňského trhu na Novém Městě pražském. *Staletá Praha IX*, 1979, 158–173.
- HUML 1983 — Václav HUML: Příspěvek k lokalizaci zaniklých feudálních sídel na Táborsku a v pražském okolí. In: *Historická geografie 21, Sborník k sedmdesátinám univ. prof. MUDr. Ervína Černého.CSc, Praha 1983*, 255–277.
- HUML 1987 — Václav HUML: Stavební podoba nově objevené středověké tvrze v Praze 8-Čimicích. *Staletá Praha XVII*, 1987, 91–103.
- HUML 1988 — Václav HUML: Prospection géophysique pour l'exploration archeologique a Prague. In: Paul G. MARINOS / George C. KOUKIS (eds): *The engineering geology of ancient works, monuments and historical sites. Vol. 2, Engineering geology and building stones of historical monuments XII. Rotterdam 1988*.
- HUML 1988 — Václav HUML: In: *Dějiny Prahy v datech. Praha 1988, Panorama*.
- Jan DIVIŠ / František HOLEC / Václav HUML — kapitola II.: Vznik raně středověkého města (Osmdesátá léta 9. stol.–kolem 1230), 29–39.
- Jan DIVIŠ / František HOLEC / Václav HUML — kapitola III.: Za vlády posledních Přemyslovců a Lucemburků (Kolem 1230–1419), 40–69.
- Václav HUML — Přehled vlády českých panovníků, 334–336.
- Václav HUML — Pražští biskupové a arcibiskupové, 337–339.
- HUML 1991 — Václav HUML: Kostel sv. Šimona a Judy a jeho podzemí. *Res Musei Pragensis 1*, 1991/10, 2–3.
- HUML 1992 — Václav HUML: Minulost Ovocného trhu skrytá pod zemí (exponát měsíce). *Res Musei Pragensis 2*, 1992/5, 9.
- HUML 1993 — Václav HUML: Punch marks on high medieval iron artefacts. In: A. W. ESPELUND (ed.), *Bloomery ironmaking during 2000 years. Seminar in Budalen, 1991 „International contributions, smelting and excavation in Budalen“*, vol. III, Trondheim 1993, 173 s.
- HUML 1996 — Václav HUML: K původu kostela sv. Klimenta na Novém Městě pražském. (Věnováno památce PhDr. Herberta Schaffera). *Vlastivědný Sborník Podřipsko 1996*, č. 6/2, 25–34.
- HUML 1997 — Václav HUML: K otázce lokalizace panského sídla a dvora v Čimicích v 16.–pol. 19. století. In: *Sborník Společnosti přátel starožitností 1, Praha 1997*, 123–126.
- HUML 1997 — Václav HUML: K výzkumu fary u kostela sv. Michala na Starém Městě pražském. In: P. MICHNA / R. NEKUDA / J. UNGER (eds.), *Z pravěku do středověku. Sborník k 70. narozeninám Vladimíra Nekudy, Brno 1997*, 293–301.
- HUML ET AL. 1997 — Václav HUML / Julie RICHTEROVÁ / Petr STAREC: Archeologické novinky z období středověku. *Res Musei Pragensis 7*, 1997/4, 10–12.
- HUML/STAREC 1997 — Václav HUML / Petr STAREC: K osídlení areálu kostela sv. Michala a Malého náměstí na Starém Městě pražském. In: J. KLÁPŠTĚ / J. KUBKOVÁ (eds.), *Život v archeologii středověku, Praha 1997*, 253–262.
- MÍKA ET AL. 1999 — Zdeněk MÍKA (ed.) / Jan DIVIŠ / Marie FRIDRICHOVÁ / František HOLEC / Václav HUML / Milan KREUZZIEGER / Václav LEDVINKA / Jiří LUKAS / Jan NOVOTNÝ / Miloš PISTORIUS: *Dějiny Prahy v datech, Praha 1999, Mladá fronta*.
- HUML 1999 — Václav HUML: Příspěvek k osídlení Starého Města pražského před polovinou 13. století. *Archaeologia historica 24*, 1999, 127–142.
- HUML ET AL. 2007 — Petr KOČÁR / Václav HUML ET AL.: Paleoetnobotanická analýza novověkého antropogenního sedimentu z Prahy, Melantrichovy ulice čp. 465/I. In: V. HAŠEK / R. NEKUDA / M. RUTTKAYA (eds.), *Ve službách archeologie: časopis věnovaný 70. narozeninám Prof. PhDr. Alexandra Ruttkaya, DrSc, Brno 2007/2*, 26–37.

Václav Huml mladší

Poděkování Mgr. M. Drašnarové, Mgr. Ladě Šlesigerové a PhDr. Václavě Horčákové.

